

Faunavänliga fasader – Skapa boplatser för tornseglare!

Tornseglare behöver håligheter i byggnader för att kunna häcka.

Integrerad holksten. Foto: Jochem Kühnen.

*Moderna faunavänlig fasad med holkstenar
för tornseglare integrerad längst uppe precis
nedanför takkanten.*

Foto: Ingolf Grabow.

Gröna tak i all ära - men även djurens behov kan tas med i planeringen! Boplatser för fåglar och andra djur kan ofta enkelt integreras i fasaden. Och faunavänliga fasader ökar inte bara den biologiska mångfalden utan bidrar också till livskvaliteten för oss människor. Med tornseglarna flyttar glädjen in - glädjen vi upplever när vi beundrar tornseglarnas skickliga flyguppvisningar!

Vid nybyggnation:

→ **bäst med holkstenar integrerade i fasad och under tak**

Bygga nytt? Bygga hållbar stadsmiljö, faunavänligt för biologisk månfald? På samma sätt som du kan skapa gröna tak, gröna väggar eller installera ett insektshotell kan du också planera för boplatser för tornseglare!

På äldre hus som saknar lämpliga boplatser:

→ **utvändiga holkar**

Ett bra tillfälle att sätta upp holkar är i samband med renoveringar när det finns byggnadsställning. Annas behöver man ofta hyra skylift för att nå tillräckligt högt upp. För att sätta upp holkar behövs tillstånd av hyresvärden eller husägaren.

Hämta råd hos en tornseglarkunnig inför uppsättandet – lösningen behöver anpassas eftersom förutsättningar för etablering av häckande tornseglare varierar från plats till plats.

INTEGRERADE HOLKSTENAR

Holkstenar (brick boxes) kan byggas in i fasaden vid nybyggnation, men även på både äldre hus. Värmebryggor undviks genom att bygga in dem i den värmeisolerande skikten, eller med bakomliggande isolering.

Beroende på typ av fasadisolering integreras holkstenarna antingen helt eller delvis i fasaden. Man kan också sätta holkstenen bakom (på insidan av) isoleringsskiktet med en tunnel genom isoleringen som fåglarna kan krypa i. Insidan på en sådan tunnel bör vara grov så att tornseglarna får fäste med sina klor. Tunneln ska slutta lätt utåt så att inget vatten kan tränga in.

Om holkstenar placeras i fasad vid trapphus eller takutrymmen som inte värms upp undviks problem med värmeförlust helt och hållet.

Holksten som passats in i husets isoleringsskikt. Ingångshålet har tillfälligt skyddats med tejp inför putsning av fasaden.

När fasaden är färdig putsad och målad syns bara ingångshålet.

Något år senare har tornseglarna hittat den nya boplatsen.

Foton: Ingolf Grabow

Holksten som passats in i väggen. Färdig putsad syns bara en liten platta med ingångshålet.

Foton: Martine Wauters

Tornseglare föredrar häckar högt upp, varför integrerade holkstenar placeras bäst längst uppe precis nedanför takkanten. Färdig putsad är bara ingångshålen synliga. Det är av fördel att montera ett flertal boplatser eftersom tornseglare gärna häckar i kolonier. Foton: Ingolf Grabow

Det finns många projekt i bl.a. Storbritannien, Tyskland, eller som här i Belgien, som hjälper tornseglarna med nya bostäder.

Foto: Martine Wauters.

Det finns olika typer av holkstenar, av olika tillverkare, t ex:

Vivara: <https://www.vivara.se/tornseglarholk-woodstoner-sned>

Schwegler, Tyskland: www.schwegler-natur.de/vogelschutz/

Hasselfeldt, Tyskland: <https://www.nistkasten-hasselfeldt.de/Vogelkaesten> Mauersegler

Nat'h, Frankrike: <https://nat-h.com/categorie-produit/martinets/>

fler exempel kan hittas här:

<https://www.swift-conservation.org/Shopping%21.htm>

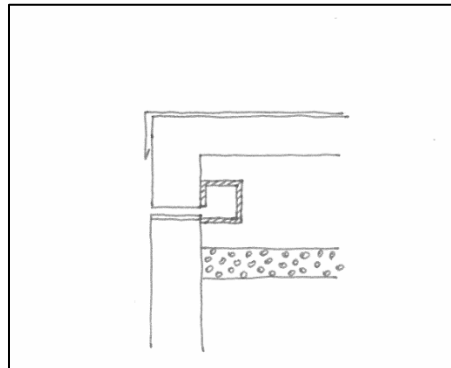
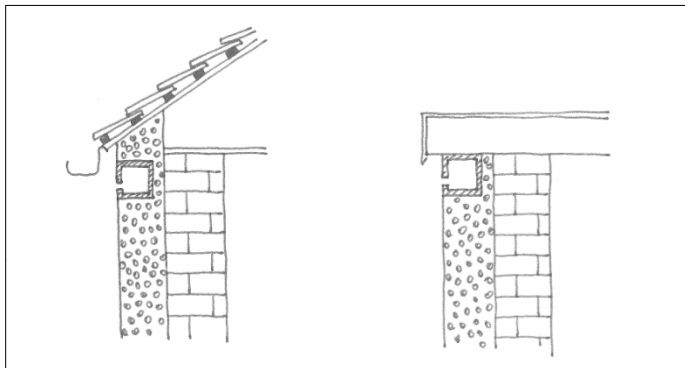
<https://mauersegler-schutz.wordpress.com/ersatznistplatze/ersatznistplaetze-mit-nistkaesten/>

Observera att det kan förekomma långa leveranstider.

Montering av integrerade holkstenar:

- **Isolering:** Holkstenen passas in mellan tillskurna isoleringsplattorna. Sätt in holkstenen med rätt orientering dvs. liggande (vågrätt) med ingångshålet på sidan. Lägg evtl. extra isolering bakom holkstenen dvs. mellan holksten och vägg.
- **Fixering, armering, puts:** Holkstenar av träbetong är något tyngre och ska förankras i isoleringen (pluggar, tätskum). Evtl. lägg på armeringsnät - sedan kan det putsas. Täck av hålet medan väggen putsas.

Holkstenen byggs in i det värmeisolerande skiktet. Holkstenen kan också monteras bakom (på insidan av) isoleringsskikten (höger bild), bopplatsen blir tillgängligt via en kryptunnel (rör med grov insida för tornseglarna att få fäste med sina klo).

Holkstenar byggs in precis nedanför takkant.

Här byggs holkstenar in strax nedanför takkanten med bakomliggande isolering. Belgien.

Foto: M. Vandurme.

Rätt plats:

Längst uppe direkt under eller strax nedanför takfoten. Det är där tornseglarna ofta letar håll. Det kan också vara längs takfallen vid gaveln. **Minimumhöjd 4 meter över marknivå**, men gärna 6 meter eller högre. **Fria inflygningsmöjligheter:** 3-5 meter framför och nedanför holken ska det inte finnas hinder (träd, ställningar, ledningstrådar eller liknande) eftersom tornseglare behöver fritt utrymme för att flyga in till boplaten underifrån och vid utflygning behöver de ett par meter att falla och få vind under vingarna.

Undvik placering ovanför fönster, balkong och uteplatser. Tornseglare är renliga och det är sällan man ser spillning vid inflygningsöppningar och under bon. Men om en boplat tas över av en annan fågelart kan det samlas spillning nedanför boet. Undvik även att sätta upp externa holkar utan utrymme ovanför så att inte duvor kan bygga sitt bo ovanpå.

Checklista - Holkstenar för tornseglare

Placering

- ☑ **Höjd:** Minst 4 meter ovanför marken, bäst längst uppe precis nedanför takkant.
- ☑ **Skydd:** Gärna under takfoten som ger sol- och regnskydd. Installera inte på sydsidan - det kan bli för varmt i sol, ungarna söker frisk luft och riskerar att ramla ur boet i förtid.
- ☑ **Fri inflygning:** Inga hinder inom ett område ca. 3 meter framför och 3 meter nedanför.

Storlek, utseende, anordning

- ☑ **Enskilda boplatser:** Lämna avstånd mellan ingångshål minst 40-50 cm.
- ☑ **Antal:** Bygga in flera holkstenar eftersom tornseglare gärna häckar tillsammans i kolonier.

Underhåll

Det behövs ingen underhåll.

Mer om om integrerade boplatser:

Swift Bricks - Cheap & Easy!

https://www.swift-conservation.org/swift_bricks.htm

How to fit a swift brick – it's simple!

<https://sheffieldswiftnetwork.org/how-to-buy-and-retrofit-a-swift-brick-its-simple/>

Swift nest bricks - installation

<https://www.swift-conservation.org/Leaflet%20-%20Swift%20Nest%20Bricks%20-%20installation%20&%20suppliers-small.pdf>

Mer om faunavänliga fasader och 'Animal aided design':

Blogg Landscape Architecture Magazine, June 2019

<https://landscapearchitecturemagazine.org/2019/06/11/creature-comforts/>

Studio Animal-Aided Design <https://animal-aided-design.de/en/>

Broschyr om faunavänligt bygge, på tyska: Hauck TE & Weisser (2015) Animal Aided Design

<http://bln-berlin.de/wp-content/uploads/2016/04/Animal-Aided-Design-Broschuere.pdf>

Why we should build for wildlife as well as people - BBC

www.bbc.com/future/article/20210727-how-to-boost-biodiversity-and-attract-wildlife-to-your-home:

"It's very, very sad to see the decline of swifts all over the UK and most of it is because people have tidied up their houses and swifts can't get into them."

One solution is to fit artificial swift boxes to walls, or bricks with holes in them so that swifts can access nesting spaces enclosed in a building. Studies have shown that swifts often take to these nesting sites with fervour – including after they are installed on buildings during renovations.

Tornseglare på väg att flyga in till holk som integrerats i husets fasad.

Foto: Ben Andrew,
rspb-images.com

Lyckad häckning: stora ungar som snart ska lämna boet.

Foto:Judth Wakelam

Foto: Svend Nørgaard